

MAA- JA
KOTITALOUSNAISET

Maisemasta on moneksi!

Webinaari 18.11.2024 klo 18.00

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

MAA- JA
KOTITALOUSNAISET
ITÄ-SUOMI

Euroopan unionin
osarahoittama

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

MKN Yritys

MKN Itä-Suomi

Itä-Suomi

Oulujärvi

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin.

Webinaarin ohjelma

18.00 Webinaarin avaus. Toiminnanjohtaja Marjatta Pikkarainen MKN Itä-Suomi.

18.10 Mikä kulttuuriympäristö? Johdatus kulttuuriympäristöihin ja niiden hoitoon. Maisema- ja kulttuuriympäristöasiantuntija Katja Lappalainen MKN Itä-Suomi/Innostu ja hyödy kulttuuriympäristöstä IHKU-hanke.

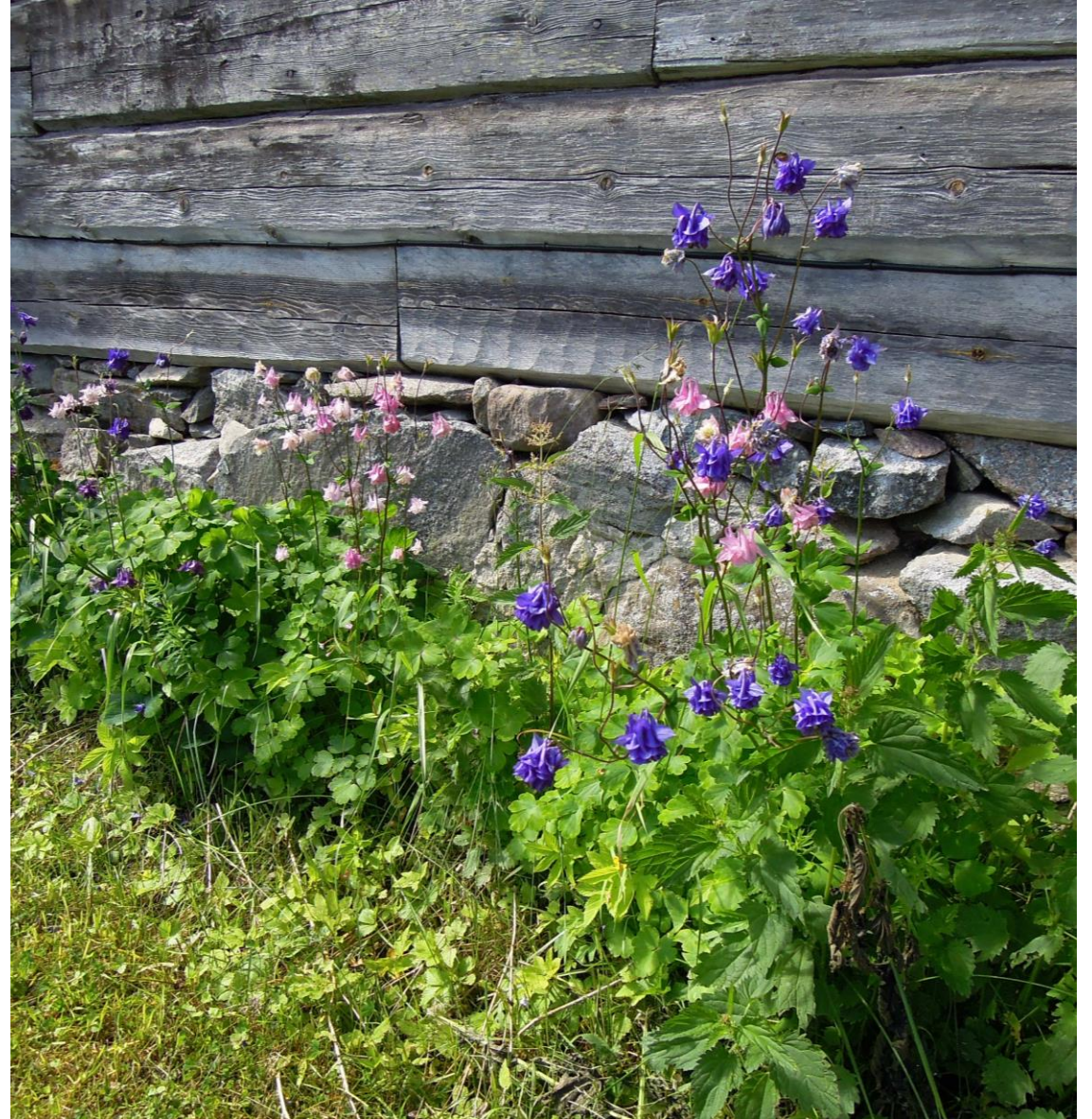
18.30 Taimiteko - konkreettinen teko ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Järjestöpäällikkö Sampo Juhajoki Suomen 4H-liitto.

18.45 4H-yrittäjyys. Toiminnanjohtaja Pirjo Hämynen Pielisen 4H-yhdistys/ProYritys Nyt -hanke.

19.00 Kokemuksia yhteistyöstä maisemanhoidossa. Ympäristöasiantuntija Tuuli Mäkinen MKN Itä-Suomi/Maisemat kuntoon -hanke.

19.20 Keskustelua ja kysymyksiä

noin 19.45 Yhteenvedo ja webinaarin päätös

Kuva: MKN Itä-Suomi

MAA- JA
KOTITALOUSNAISET

MAA- JA
KOTITALOUSNAISET

Mikä kulttuuriympäristö?

Maisemasta on moneksi! –webinaari 18.11.2024

Katja Lappalainen, MKN Itä-Suomi/

Innostu ja hyödy kulttuuriympäristöstä IHKU-hanke

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

MAA- JA
KOTITALOUSNAISET
ITÄ-SUOMI

Innostu ja hyödy kulttuuriympäristöstä IHKU-hanke

MKN Itä-Suomen toteuttama ja Kehittämisyhdistys Kalakukko ry:n/Euroopan maaseuturahaston rahoittama hanke, jonka tavoitteena on ollut

- Lisätä kulttuuriympäristöihin ja aineettomaan kulttuuriperintöön liittyvää tietoutta
- Herättää innostusta aiheita kohtaan
- Kannustaa paikallisia toimijoita vastuunottoon omien kulttuuriympäristöjensä hoidossa
- Rohkaista heitä hyödyntämään em. ympäristöjä esim. kylien ja yritysten markkinoinnissa

Toiminta-alueena Kalakukkon toiminta-alue (Kaavi, Kuopion maaseutualueet, Rautavaara, Tuusniemi ja Siilinjärvi)

Toimintamuotoina esim. neuvonta, talkoot, kurssit, webinaarit, opintoretki ja julkaisut (Tarinakartta ja Mikä kulttuuriympäristö? –käsikirja)

Toteutus 2021-2024

Kuva: Katja Lappalainen

MAA- JA
KOTITALOUSNAISET

Mikä kulttuuriympäristö?

Käsikirja maaseudun kulttuuriympäristöihin ja niiden hoitoon

MIKÄ KULTTUURIYMPÄRISTÖ?

Käsikirja maaseudun kulttuuriympäristöihin
ja niiden hoitoon

- Lähtökohdat:
  - Kulttuuriperintöä arvostetaan ja siitä halutaan tietää lisää, kulttuuriympäristö käsitteenä koetaan vieraana (Museovirasto, YM ja OKM:n kulttuuriperintöbarometri 2021).
  - Jo olemassa oleva tieto pirstaloitunutta ja usein esillä vain verkossa.
- **Ensisijainen tavoite koota yhteen hajallaan olevaa tietoa yksiin kansiin, kauaskantoisempaan tavoitteena lisätä ja parantaa kulttuuriympäristöjen hoitoa –meidän kaikkien iloksi ja hyödyksi.**
- Julkaisu sekä painotuotteena että sähköisesti MKN verkkosivuilla
<https://www.maajakotitalousnaiset.fi/hankkeet/innostu-ja-hyody-kulttuuriymparistosta>

Mikä kulttuuriympäristö?

- ***Ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksesta syntynyt ja muotoutunut ympäristö*** (YM, Kulttuuriympäristösanasto)
- Vakiintuneen tavan mukaan jako
  - **Arkeologiseen kulttuuriperintöön**
  - **Rakennettuun kulttuuriympäristöön**
  - **Kulttuurimaisemiin (sis. perinnebiotoopit)**
- Luokittelu valtakunnallisesti, maakunnallisesti ja paikallisesti merkittäviin kulttuuriympäristöihin
- Suojeltujen ja tunnustusta saaneiden alueiden ja kohteiden **myös ”tavalliset” arkiympäristöt ovat kulttuuriympäristöjä!**

Kuva: Katja Lappalainen

MAA- JA
KOTITALOUSNAISET

Kulttuuriympäristöjen hoito, miten ja miksi?

- Kulttuuriympäristöt säilyvät niitä hoitaen ja käyttäen
- Suomen perustuslain (731/1999) mukaan **vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille.**
- Avainasemassa kiinteistöjen omistajat ja käyttäjät, maaseudulla etenkin maaseutu- ja maatalouselinkeinot.
- Hoito tärkeää, koska se
  - Tukee ja edesauttaa kohteiden suojelua ja säilymistä
  - Säästää luonnonvaroja, ylläpitää luonnon monimuotoisuutta ja auttaa kestävä kehityksen sekä ilmastotavoitteiden saavuttamisessa
  - Lisää ihmisten hyvinvointia, antaa asuinympäristöille omaleimaisen tarinan, jota myös mahdollisuus hyödyntää taloudellisesti
  - Ovat yhteisöjen ja yksilöiden muistin ja identiteetin perusta!

Kuva: Katja Lappalainen, MKN Itä-Suomi

MAA- JA
KOTITALOUSNAISET

Arkeologinen kulttuuriperintö

Kuva Teemu Mönkkönen, Museovirasto

- **Kulttuuriperinnön osa, joka muodostuu ihmisen toiminnasta syntyneistä arkeologisista jäännöksistä ja löydöistä ja niitä koskevasta tiedosta** (YM, Kulttuuriympäristösanasto)
- Muinaismuistolaissa (295/1963) **jako kiinteisiin muinaisjäännöksiin, irtaimiin muinaisesineisiin ja laivalöytöihin** (lainsäädäntö uudistumassa, laki arkeologisesta kulttuuriperinnöstä korvaa em. lain, tavoite esim. selkeyttää määrittelyjä).
- Kohteet mitä moninaisempia, esim. asuinsijoja, rajamerkkejä, hautaröykkiöitä, tervahautoja, kylänraitteja, karsikoita, kalliohakkauksia, tarinapaikkoja jne. jne. kts. tarkemmin *Arkeologisen kulttuuriperinnön opas* www.akp.nba.fi sekä *Niukkanen, Marianna: Historiallisen ajan kiinteät muinaisjäännökset (myös verkossa)*.
- Kiinteät muinaisjäännökset rauhoitettu muinaismuistolain nojalla ~ 100 vuotta.
- Manner-Suomen muinaismuistolailla suojellut kiinteät muinaisjäännökset ja myös muita arkeologisia kohteita rekisteröity **muinaisjäännösrekisteriin**, kts. Kulttuuriympäristön palveluikkuna KYP www.kyppi.fi
- **Kaikkia kohteita ei vielä tunneta!** Mahdollisuus ilmoittaa Museoviraston ILPPARI-palvelussa www.kyppi.fi/ilppari tai ottaa yhteyttä paikalliseen vastuumuseoon (esim. Pohjois-Savossa Kuopion kulttuurihistoriallinen museo).

Arkeologinen kulttuuriperintö

Kuvat: Kukka Koskinen, MKN Itä-Suomi

Arkeologisen kulttuuriperinnön hoidolla tarkoitetaan kiinteän muinaisjäännöksen tai muun arkeologisen kohteen ja sen lähiympäristön maiseman hoitoa, tavoite kohteen suojeleminen ja esille tuominen maisemassa. Lähtökohtaisesti Museoviraston tehtävä, mutta voi myöntää luvan myös muille tahoille (hoitolupa, hoitosuunnitelma).

Rakennettu kulttuuriympäristö

Kuva: Katja Lappalainen, MKN Itä-Suomi

- **Kulttuuriympäristö, joka muodostuu rakennuksista, rakennelmista ja rakennetuista alueista sekä niiden suhteista toisiinsa ja ympäristöönsä** (YM, Kulttuuriympäristösanasto)
- Hoito tärkeää, koska muodostaa merkittävän osan kansallisvarallisuudestamme. Rakennuksemme myös muuhun Eurooppaan nähden nuoria, yli 90% rakennettu toisen maailmansodan jälkeen.
- **Rakennettua kulttuuriympäristöä suojellaan rakennuksia käyttäen ja hoitaen sekä lainsäädännöllä**
- Suojelu yleisimmin maankäyttö- ja rakennuslakiin (132/1999) perustuvalla kaavoituksella, kaava-alueiden ulkopuolella erityislaein esim. laki rakennusperinnön suojelemisesta (498/2010). Viimeksi mainitut kts. rakennusperintörekisteri www.kyppi.fi
- Kunnat, kuntayhtymät, ELY, Museovirasto, alueelliset vastuumuseot.

Kulttuurimaisemat

Kuvat: Kukka Koskinen, MKN Itä-Suomi

- **Maisema, jonka synnyttämiseen ihmisellä on ollut merkittävä vaikutus** (YM, Kulttuuriympäristösanasto)
- Alati muuttuva, **säilyy hoitamalla ja työtä tekemällä.**
- Maiseman hoidon kohteita mm. **avoin viljelymaisema, rakennettu ympäristö, maiseman erityispiirteet ja luonnon monimuotoisuus** (esim. metsäsaarekkeet, yksittäiset maisemapuut, siirtolohkareet, kiviaidat jne.), **avoimet näkymät, tiestö ja metsämaisema.**
- Maiseman hoitoa mm. **maanviljelyn ja laiduntamisen jatkaminen, rakennusten ylläpito ja kunnostaminen, pihojen ja tienvarsien kohentaminen, turmelemisen välttäminen, jälkien korjaaminen, perinteiden vaaliminen ja uusien synnyttäminen ja harkinta ennen toimintaa.**
- Omaehtoista tai suunnitelmallisempaa (esim. maisemanhoitosuunnitelmat, kulttuuriympäristöohjelmat, tukea mm. MKN maisema-asiantuntijoilta).

Perinnebiotoopit

Kuva: Katja Lappalainen, MKN Itä-Suomi

- **Laiduntamisen muovaama luontotyyppi** (YM, Kulttuuriympäristösanasto)
- Hoito tärkeää, koska ilman hoitoa rehevöityvät ja kasvavat umpeen, minkä seurauksena niille omaleimainen lajisto häviää. Umpeenkasvu hävittää myös kulttuurimaisemia.
- Hoidon **tavoitteena ylläpitää sekä luonnon monimuotoisuutta että kulttuurimaisemia.**
- Kaikki perinnebiotooppien luontotyypit uhanalaisia, noin neljännes uhanalaisista lajeista elää perinneympäristöissä!
- Määrä vähentynyt maatalouden tehostumisen myötä 1800-luvulta lähtien ja etenkin sotien jälkeen, tällä hetkellä hoidettuja ja laidunnettuja perinnebiotooppeja noin 30 000 ha.
- Hoidon peruseriaatteena kasvukaudella syntyvän kasvumassan poistaminen joko laiduntamalla ja/tai niittämällä.
- Hoidon lähtökohta luontotyypin tunnistaminen (12 tyyppiä, esim. kuvan kohde Paltamon Melalahdessa niittyä ja hakamaata).
- Luontotyypin tunnistamiseen ja hoidon suunnitteluun mahdollista saada apua ELY-keskusten luonnonhoidon asiantuntijoilta sekä MKN maisema-asiantuntijoilta.

Vinkkejä oman kulttuuriympäristön historiaan perehtymiseen

- Rekisterit ja inventoinnit, esim.
  - Museoviraston ylläpitämä Kulttuuriympäristön palveluikkuna KYP www.kyppi.fi sis. Muinaisjäännösrekisteri ja Rakennusperintörekisteri.
  - Valtakunnallisesti merkittävät arkeologiset kohteet VARK, valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY, valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet VAMA, löytyvät verkosta.
- Paikallishistoriat
- Vanhat kartat (Kansallisarkiston Astia-asiointipalvelu astia.narc.fi/uusiastia sekä MLL)
- Vanhat ilmakuvat (MML:n ylläpitämä paikkatietoportaali paikkatietoikkuna.fi)
- Vanhat valokuvat (Kansallisarkiston ylläpitämä hakupalvelu finna.fi)
- Paikannimet (painetut ja sähköiset maastokartat, aiheeseen liittyvä kirjallisuus)
- Perimä- ja muistitieto
- **Tietojen muistiin kirjaaminen ja jakaminen!**

Avustusmahdollisuuksia

Arkeologinen kulttuuriperintö:

- Hankeavustukset muinaisjäännösalueiden hoitoon (Museovirasto); muinaismuistolain mukaiset kiinteät muinaismuistot

Rakennettu kulttuuriympäristö:

- Avustus rakennusperinnön hoitoon (ELY); suojellut ja muutoin kulttuurihistoriallisesti arvokkaat/paikallisesti merkittävät kohteet
- Hankeavustukset rakennusten ja kulttuuriympäristökohteiden entistämiseen (Museovirasto); rakennusperintölailla suojellut kohteet + muutoin merkittävät
- Seurantalojen korjausavustus (Suomen Kotiseutuliitto); vapaassa kansalaiskäytössä olevat seurantalot

Maisemat:

- Leader-ryhmien hanketuet
- Avustukset saariston ympäristönhoitoon (ELY); saaristoasetuksen 1089/2016 mukaiset saaristokunnat ja saaristo-osakunnat. Osakuntia Pohjois-Savossa, Pohjois-Karjalassa ja Kainuussa! Saaristoluonto, maisemakuva, rakennukset ja rakennelmat.
- Metsäkeskuksen METKA-tuet, lähinnä Luonnonhoidontuki; Metsien maisema-, kulttuuri- ja virkistysarvojen kehittämiseen tai muuhun monikäytön edistämiseen.
- Valtakunnallisten maisemanhoitoalueiden tuki

Perinnebiotoopit:

- Ympäristösopimus/maatalousluonnon ja maiseman hoitosopimus (Ruokavirasto)
- Maatalouden neuvonta alueiden kartoitukseen/sopimuskelpoisuuden määrittelyyn ja vaadittavan hoitosuunnitelman laadintaan (Ruokavirasto)
- Perinneympäristöjen hoidon tuki voimajohtoalueilla (Fingrid)
- Luonnonsuojelulain tuki perinnebiotooppien kunnostukseen ja hoitoon (ELY)
- Säätiöt esim. Vuokon Luonnonsuojelusäätiö, apurahoja luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä ja edistämistä tukeviin hankkeisiin.

Kuva: Katja Lappalainen

Kiitos!

MAA- JA
KOTITALOUSNAISET